

Б. М. Носова,
канд. наук із соц. комунік.

УДК 007: 304: 070

Міжнародна комунікація: між протоколом і реальністю

Автор досліджує вплив публіцистики на еволюцію міжнародної комунікації. Аналізує класичні теоретичні праці, книги-інтерв'ю. У статті звертається увага на використання медіаінструментарію в міжнародній комунікації.

Ключові слова: журналіст, ЗМІ, інформація, книга-інтерв'ю, міжнародна комунікація.

На початку ХХІ ст. з'явилося кілька перекладених українською мовою книжок, тематика яких свідчить про поглиблення уваги у середовищі європейських інтелектуалів до питань міжнародної комунікації. Маю на увазі не лише твори У. Еко, Дж. Барнса, Е. Лукаса, Л. Донскіса, а й діалоги Г. Шмідта й Ф. Штерна, об'єднані в книзі «Наша епоха», книги-інтерв'ю у співавторстві з польськими журналістами – А. Ротфельд «У тіні» [1], П. Коваль «Між майданом і Смоленськом» [2]. Питання, які вони обговорювали з журналістами чи опрацьовували у публіцистичних статтях та в дискусіях між собою, стосувалися розвитку демократії в їхніх країнах, європейської інтеграції, національної ідентичності, подолання внутрішніх проблем у ЄС, захисту суспільних благ в епоху глобалізації, стабілізації двосторонніх китайсько-американських відносин. Польські автори показують історичні процеси, що відбувалися у Східній Європі, роль Польщі у формуванні східної європейської політики. Наративи європейського майбутнього, сформовані У. Еко у статті «Сценарій для Європи», і далі обговорюються в наукових дискусіях, відображаються у нових інтерпретаційних поняттях. Як пише У. Еко, ідею цієї статті свого часу підказав Ю. Габермас та запропонував ще й Д. Ваттімо, Ж. Деріда, А. Мушгу, Ф. Саватеру, Р. Рорті опублікувати у провідних газетах своїх країн програмні статті щодо подальшого розвитку Європи. У публіцистиці Дж. Барнса часто присутній високий смисл справжньої англійськості, що дорівнює національному патріотизмові. Його статті, присвячені діяльності М. Тетчер, позначені критичним підходом, мовною образністю, сюжетною різноманітністю. Інтерв'ю П. Ковалья свідчать про його неупереджені оцінки, відкриту позицію стосовно зовнішньополітичної орієнтації України, вміння налагоджувати комунікацію між Заходом і Сходом. Засвідчуючи факт появи перекладів

важливих публіцистичних творів сучасних зарубіжних авторів, нам здається суттєвим дослідити, як тематично та образно вони оновлюють і поглиблюють міжнародну комунікацію. Наукові рефлексії щодо комунікації та міжнародної комунікації, книжкової журналістики і публіцистики в її сучасних модифікованих проявах еволюціонують, але у вітчизняному журналістичнознавстві залишають враження фрагментованих внесків до міжнародної наукової скарбниці.

Актуальність цієї статті підпорядковано аналізу міжнародної комунікації. Це створює певні межі для її реалізації. У теоретичній частині важливим буде інтерпретувати прогресивні ідеї стосовно розвитку комунікативістики у працях Д. Мак-Квейла, Дж. Д. Пітерса, Е. Роджерса, Г. Почепцова, В. Різуна, Й. Дідух. Ілюстрацією до теоретичних міркувань стосовно міжнародної комунікації буде короткий аналіз розмов А. Ротфельда з М. Войцеховським і П. Ковалья з П. Легутко та Д. Родзевічем.

На думку Е. Роджерса, «комунікація – це процес, під час якого учасники створюють і діляться один з одним інформацією, щоб досягти взаєморозуміння» [3, 25]. Це визначення комунікації ми обрали в тому сенсі, що для нашого дослідження міжнародної комунікації слово «взаєморозуміння» є ключовим.

Спираючись на позитивні чинники у вивченні соціальних комунікацій київськими науковцями, можемо використати й цю теоретичну платформу. На наш погляд, її ідеї значно розширюють систему понять комунікативної взаємодії. В. Різун пропонує під соціальними комунікаціями «розуміти таку систему суспільної взаємодії, яка охоплює визначені шляхи, способи, засоби, принципи встановлення та підтримання контактів на основі професійно-технологічної діяльності, спрямованої на розробку, провадження, організацію, удосконалення, модернізацію відносин у суспільстві, які складаються між різни-

ми соціальними інститутами, де, з одного боку, в ролі ініціаторів спілкування найчастіше виступають соціальнокомунікаційні інститути, служби, а з другого – організовані спільноти (соціум, соціальні групи) як повноправні учасники соціальної взаємодії» [4].

Теоретико-методологічні основи дослідження міжнародної комунікації впливають із вивчення численних праць, що стосуються власне комунікації – соціальної комунікації. Міжнародна комунікація виділяється в комунікаційному ряді своєю скерованістю на взаємодію держав, міжнародних організацій, громадських об'єднань у різних країнах, культурних, наукових, спортивних, релігійних контактів на міждержавному рівні.

Нами не зафіксовано усталеного визначення міжнародної комунікації в українському науковому обігу. Стверджуючи, що такого визначення ще немає, зауважимо низку спроб відформувати його з акцентом на «комунікації», в інших дослідженнях наголошення стосується «міжнародної». Все залежить від напрямку дослідження. Наприклад, якщо йдеться про інструментарій міжнародної комунікації, то ним виступають традиційні й нові медіа: газети, наукові видання, телебачення, радіо, інтернет-сайти тощо, в такому разі виокремлюють міжнародний аспект. Аксиоматичною є величезна роль засобів масової інформації у розвитку міжнародної комунікації. Хоча міжнародну тематику українських ЗМІ більшість вітчизняних дослідників критикують. Предметом критики зазвичай виступає якість медійного продукту. Але поза науковими висновками залишаються проблеми комерціалізації ЗМІ та байдуже ставлення державних органів до розвитку міжнародної комунікації на інституціональному рівні. Завдання міжнародної комунікації не прагнуть вирішувати й власники медіа. Модернізація вітчизняних ЗМІ, на яку треба ще сподіватися, потребуватиме фахових журналістів, підготовка яких відбувається за університетськими програмами. На нинішньому етапі подолано лише одну перешкоду – знання кількох іноземних мов. Водночас відчутним є недовивчення (чи невміння застосувати на практиці) журналістами-міжнародниками проблем культурної ідентичності, національного становлення держави, європеїзації, стратегій розвитку, нових шляхів історичного мислення. У сучасних університетських курсах фахових дисциплін усі ці орієнтири є. Однак у практиці випускників вони не стали маркерами щоденної міжнародної комунікації у сенсі висвітлення світових подій та присутності/неприсутності в цьому глобалізованому конгломераті новин України.

Напрями міжнародної комунікації у глобалізованому ХХІ ст. доволі складно охарактеризу-

вати навіть щодо суто українського наукового аспекту, з погляду на їх численність. Слідом за Дж. Д. Пітерсом визнаємо, що «дуалізм «комунікації» – вона одночасно і міст, і прірва – постає у новітніх технологіях та в їх спіритуалістичному сприйнятті, що увічне тривалу традицію роздумів про нематеріальний ментальний контакт» [5, 14]. Загалом же в українських дослідників не дуже часто трапляються посилання на цю фундаментальну працю Дж. Д. Пітерса з основ комунікації, на її пов'язаність із античними та біблійними сюжетами. Для нашого дослідження цікавими є критичний аналіз цього автора багатьох аспектів комунікації, а також підтвердження думки, що мода на вивчення комунікації – це аж ніяк не панацея від суспільних негараздів, та вона й не рятує від невдалого міжособистісного комунікування. Але нам треба пам'ятати Пітерсове застереження про те, що «ідея комунікації приходиться до нас на хвилі сексу і насильства, на хвилі глобалізації економіки й культури, і вона не така людяна, як ми на це заслуговуємо. Через те нам потрібна історія цієї ідеї для того, щоб ми прийшли до справедливішого і людянішого розуміння» [5, 9]. У межах цієї статті ми не будемо заглиблюватися в історію питання, але для вичерпнішого розуміння прикладного значення міжнародної комунікації маємо звернутися до класичної теорії масової комунікації Д. Мак-Квейла, зокрема його дослідження глобальної масової комунікації, культурного імперіалізму, уміжнароднення медій тощо. Д. Мак-Квейл вказував на суперечливість зміни медійного контенту в багатьох країнах світу після падіння комунізму та виникнення самостійних незалежних держав на теренах колишнього СРСР та колишнього об'єднання країн-учасниць Варшавського договору. Він також розглянув тезу щодо зростання потоку міжнародних новин та про те, як цей потік єднає планету у «глобальне село» за висловом М. Мак-Льюена [6, 216]. «Утім, деякі риси сучасної медійної ситуації без сумніву свідчать, що новини, музика, кіно, розваги і спорт, практично, в усіх формах медій стають дедалі міжнароднішими. Телебачення досі найбільше впливає на процеси глобалізації медій, частково через те, що, як і з кіном, його візуальний характер допомагає долати мовні бар'єри», – зауважує Д. Мак-Квейл [6, 217]. Від часу цього висловлювання минуло майже двадцять років. Розвиток інтернету послужив великою конкурентною силою у питаннях глобалізації ЗМІ та розвитку міжнародної комунікації. Масштаби цього дослідження не дозволяють нам поширити міркування щодо поєднання глобалізації з міжнародною комунікацією. Приймаємо за аксіоматичне їх вимушене технологічне й ідейне зро-

щення. Технології та гроші й надалі відіграють провідну роль у медійному аспекті міжнародної комунікації. З цього приводу відомий дослідник пише, що реклама є важливим складником міжнародної масової комунікації, оскільки вона «пов'язана з глобалізацією багатьох ринків і відображає міжнародний характер численних рекламних агенцій... Один із наслідків – існування однакових рекламних повідомлень в різних країнах, а також непряме уміжнароднення медій, які транслюють рекламу» [6, 218].

Як стверджує Д. Мак-Квейл, більшість питань глобальної масової комунікації в якийсь спосіб пов'язані з «культурним імперіалізмом» або вужчим концептом «медійного імперіалізму» та подає чотири застереження щодо медійного імперіалізму. Вважаємо за доцільне навести скорочено чотири тези Д. Мак-Квейла як такі, що мають дотичність до досліджуваної нами проблеми: «Глобальні медії сприяють радше встановленню зв'язків залежності, ніж економічному зростанню. Незбалансованість потоку контенту мас-медій підриває культурну автономність або затримує її розвиток. Нерівні відносини в потоці новин збільшують відносну глобальну владу великих і заможних країн-виробників новин і затримують становлення незалежної національної ідентичності та самообразу. Глобальні медійні потоки докладаються до культурного зодноріднення та синхронізації, а це породжує панівну культуру, не пов'язану з досвідом більшості людей» [6, 222]. Стосовно міжнародної комунікації, ситуація має такий вигляд: чотири тези Д. Мак-Квейла можуть виступати класичним застереженням, як уникати негативного впливу глобалізаційних процесів, незалежно від форми їх прояву.

У запропонованій теорії комунікації Г. Почепцов, серед переліку прикладних проблем, що їх може вирішувати масова комунікація, згадує також міжнародні завдання «з просування картини світу країни-лідера» [7, 28]. Така позиція наближає його до класичних досліджень цієї тематики. Хоча переважна більшість наукових тез українського вченого сформована завдяки зарубіжному досвіду – американському та британському зокрема, добре описаному у світовій науковій літературі. Дозволимо припуститися думки, що, очевидно, той хаос, який панує у розвитку міжнародних комунікацій в Україні та деяких інших державах пострадянського простору, не сприяє авторському узагальненню позитиву. Наявність низки помилок і недоглядів у вітчизняних діячів міжнародної комунікації свідчить про брак належної освіти і про відсутність вичерпного знання історії питання.

Міжнародні комунікації у трактуванні Г. Почепцова через низку причин є цілком особливим

об'єктом. Ці причини в його викладі мають такий вигляд: «...міжнародні комунікації протікають в ситуації неначе умовно-незалежного комунікативного ланцюжка», «...маємо справу з комунікацією між принципово різними структурами», «...міжнародні комунікації проходять під більш жорстким контролем, ніж інформації внутрішні» [8, 586].

Виокремлення особливої об'єктності стосуються міжнародної комунікації у зовнішній політиці держави, дипломатії. Власне, це така типологія, яка підтримується окремими європейськими та американськими дослідниками; міжнародна комунікація: політична, економічна, стратегічна. Нові концепти міжнародної комунікації, що активно поширюються в працях Г. Почепцова, розвивають вивчення міжнародних комунікативних потоків, базуючись на соціологічних дослідженнях ООН, ЮНЕСКО. Йдеться про ширшу інформованість та вироблення інформації у розвинених країнах Півночі й нерівнозначність обміну інформаційними потоками між Північчю та Півднем.

У науковій літературі авторства вітчизняних вчених, істориків дипломатії також характерним є відображення теорії переговорів у досвіді міжнародної комунікації, зокрема й на українських прикладах. Так, Г. Почепцов зауважує, що «переговори стають дедалі більше значущим складником життя сучасної людини. Вони виникають не в ситуації ієрархічної залежності (типу військової), а у випадку потреби досягнути згоди двох автономних учасників... Проблема перемовин у західному світі відчувається як важливіша порівняно, до прикладу, з Україною, оскільки там серйозно стоїть проблема узгодження поведінки різних соціальних груп та інтересів» [8, 595]. Науковець акцентує на тому, що в українському середовищі звикли жити в межах ієрархічного слова, коли «думка одного, хто посідає «командне крісло», визнається єдино можливою та беззаперечною» [8, 595]. Він прогнозує також, що в Україні з розвитком демократичного суспільства потреба узгоджувати різноманітні інтереси всіх суспільних прошарків, організацій, міжнародної кооперації буде спиратися на вміння вести перемовини.

Наявність багатоголосся в українській зовнішній політиці наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст. свідчить про відсутність гармонії в міжнародній комунікації держави. Про це зауважували провідні українські експерти у сфері зовнішньої політики, представники міжнародного експертного товариства. У 2006 р. на міжнародній конференції «Зовнішня політика України в умовах нового формату влади» були зафіксовані факти збоїв у роботі інститутів національної безпеки і зовнішньої політики держави, а експерти

міністр закордонних справ Г. Удовенко попередив «щодо небезпеки існування трьох центрів ведення зовнішньої політики» [9, 111]. На думку Надзвичайного та Повноважного Посла України Ю. Щербака, «українська зовнішня політика має звучати єдиним, упевненим і зрозумілим для всіх голосом. Це повинен бути не голос однієї партії, не голос Єнакієвого чи Дрогобича, а голос усієї великої європейської країни». В цьому образному, метафоричному висловлюванні – відверта ілюстрація до інтерпретації міжнародної комунікації та її українського контексту.

У працях експертів-міжнародників Г. Перепелиці, О. Сушка, О. Палія, С. Шергіна неодноразово наводився перелік причин, що стоять на шляху відкритої та зрозумілої міжнародної комунікації в її дипломатичних і медійних проявах. Конкретно ці зауваження стосувалися поразок на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції України у різні періоди. Розглядаючи ці проблеми як частину міжнародної комунікації на міждержавному рівні, можемо акцентувати на завданнях, що впливають із дослідження Г. Перепелиці: «Сучасні тенденції світового розвитку, які набули характеру глобального виклику, потребують комплексної оцінки стратегічної ситуації навколо України, корегування її зовнішньополітичних пріоритетів і мобілізації наявних ресурсів для забезпечення суспільної модернізації та проведення ефективної міжнародної політики» [10, 11].

Міжнародна комунікація в певному сегменті базується на явищі європеїзації зовнішньої політики держав, що ввійшли до ЄС, а також і України, яка перебуває в числі тих, хто заявив про свої євроінтеграційні орієнтири. Ця тематика глибоко і всебічно вивчається польськими науковцями, зокрема у Вроцлавському університеті. Так, на думку Й. Дідух, коли торкаються процесів європеїзації, то постає нова якість, що, крім реалізації європейської зовнішньої політики, несе в собі зміни способу мислення не тільки брюссельських урядовців чи політиків у державах – членах ЄС, а й передовсім громадян у суспільствах країн Євросоюзу. Йдеться тут про думання про Європу у спосіб, аналогічний до мислення патріотичного, думання про Європу як про «макро-вітчизну», мислення про формування її позиції в міжнародній системі. Йдеться зати́м про можливість і міцність європейської солідарності, що виникає з почуття приналежності до певної спільноти, яка усвідомлює цінності і мету» [11, 330].

Розгалуженість наукових розвідок щодо комунікації в різних країнах, їх доступність у мережі Інтернету, породжують безліч варіантів і схем для суперечливих та непослідовних висновків. Однак це тема окремого дослідження. У

нашій статті ми дотримуємося такого порядку речей, коли міжнародну комунікацію розглядають як пов'язану із соціальними комунікаціями, як таку, що впливає з її закономірностей. За аналогією з політичною, економічною, міжкультурною комунікацією.

Окремі дослідження Г. Почепцов присвячують стратегічній комунікації та вивченню механізмів її впровадження, а також проблемам соціального інжинірингу. В теорії науковця соціальний інжиніринг – це трансформація суспільства принципово «лагідними» методами, або ж формування соціальних структур за допомогою інформаційного інструментарію [12, 16]. На наш погляд, інноваційні підходи в міжнародній комунікації та методики соціального інжинірингу, за грамотного їх використання фахівцями, змогли б у перспективі трансформувати імідж України у світі до позитивного сприйняття, сформувавши нові смисли в міжнародній комунікації.

Як часто доводиться реалізовувати міжнародну комунікацію між протоколом і реальністю? Таке питання виникає під час опрацювання книги-інтерв'ю П. Ковалю «Між майданом і Смоленськом» та А. Ротфельда «У тіні». Імена згаданих авторів виразно залишаються у світовій дипломатії, а їхня майстерність комунікаторів є помітним явищем у міжнародній політиці. Масштабність завдань, що їх вдавалося вирішувати для побудови нової Європи А. Ротфельду та П. Ковалю, шокує фактами й вражає новим стилем мислення. Світові події, учасниками й творцями яких вони були, відображені протокольною інформацією у європейських і часом українських ЗМІ. Але в реальності, в онлайновому віддзеркаленні геополітичних і цивілізаційних викликів їхні дії та вчинки свідчать про масштабність особистостей, тісно пов'язаних із міжнародною комунікацією.

Керуючись синергетичними підходами у вивченні складних процесів, що відображають публіцистику ХХІ ст. в європейських країнах, можемо проаналізувати комунікаційну позицію авторів. Книга П. Ковалю «Між Майданом і Смоленськом» має підзаголовок «Розмови з П. Легутко та Д. Родзевічем», що вказує на її діалогічний характер. Ми схильні зарахувати її до новочасного модного жанру книги-інтерв'ю. Тематично вона являє собою певний часовий відтинок уже в історії міжнародної комунікації Польщі. Власне, автор розкриває (що можна розкрити) те, що відбувається між протоколом і реальністю. Глибокі розгорнуті відповіді на актуальні та фахові запитання журналістів показують відкритість комунікаційної позиції автора. У публіцистичних деталях постає розповідь про формування польської співпраці з краї-

нами-сусідами, польсько-український євроінтеграційний діалог.

На переконання П. Ковалю, польська східна політика поділяється на два періоди – «...на те, що було до 2004 року, і на те, що було потім» [2, 16]. Роз'єднувальним акцентом була не тільки Помаранчева революція, а й вступ Польщі до Європейського союзу. Польща в той час «не лише отримала цілком нові важелі впливу на політику інших держав, формування ситуації в нашій частині Європи, а й почала застосовувати ці важелі на практиці» [2, 18]. Чимало подробиць щодо творення східної політики у Польщі стосуються українських особистостей, тих, хто був на найвищих щаблях влади. Водночас П. Коваль дуже коректно трактує всіх учасників польсько-українських відносин. У розділі, присвяченому концептові «Україна в Європі», автор аналізує проблеми розширення ЄС, німецькі економічні інтереси в Україні, вважаючи, що «політика Берліна щодо Києва надто часто є похідною німецької політики щодо Росії» [2, 28]. Говорячи про польський вплив на східну політику, П. Коваль зауважує: «Ми не можемо дозволити, щоб до України ставилися тільки як до ринку збуту. Нам має залежати на тому, щоб відбулася політизація України, на тому, щоб вона стала самостійним гравцем європейської політичної сцени». [2, 29]. Напередодні підписання Угоди про асоціацію України з ЄС такі слова прочитувалися з великим публіцистичним навантаженням. У 2013 р. згадана політизація України відбувалася прискореними темпами. Вітчизняні й зарубіжні експерти відмітили, що не останню роль тут відіграли економічні санкції РФ проти України, які методично застосовувалися, супроводжуючись погрозами Україні за її європейські прагнення.

Політик П. Коваль у книзі-інтерв'ю пояснює багато мотивів сучасної польської міжнародної комунікації. Історія ухвалення доленосних рішень, національна дипломатія на тлі євросоюзівських позицій, модернізація міждержавних відносин із сусідами, з прикордонням – ці та інші дотичні питання обговорюються з журналістами. Таке враження, що часом відкривається протокольна завіса і читач переживає онлайн ту чи ту подію. Насправді ж завіса інформації відкривається саме настільки, щоб зацікавити коментарями, які є у відповідях на запитання журналістів. Виважена й відверта оцінка польської позиції з багатьох міжнародних питань в інтерпретації П. Ковалю має співпереживання з приводу поразок і виявляє оптимістичний погляд у майбутнє. У відповідях автора чітко розмежується протокольна і доктринальна позиції в міжнародній комунікації, часом доповнюючи одна одну. Важливим для розуміння

сучасної зовнішньої політики наших сусідів є стратегічні аспекти авторства П. Ковалю, озвучені ним у книзі, а також у численних коментарях українським медіа. У передмові до книги Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Польща М. Мальський написав, здається, пророчі слова: «Схоже, сьогодні функції такого медіатора – мудрого, виваженого, компромісного, особисто заангажованого у складний та суперечливий європейсько-український інтеграційний діалог – політична доля готова покласти на плечі Павела Ковалю, вірячи в його успіх і посвяту» [2, 6].

Популяризуючи міжнародну комунікацію, книга П. Ковалю насичена близькими до афоризмів висловами, лаконічними прогнозами та блискавичними оцінками: «Політику змінюють твіттер та фейсбук» [2, 200], «У Росії осередок влади настільки потужний, що він або нищить, або втягує» [2, 202], «Я думаю, що ще за нашого життя про Катинь буде сказано все, у сенсі оприлюднення документів, яких і досі ще бракує» [2, 206], «Але тепер маємо такі часи, коли лідер не діє як політик, а чинить кроки тільки з уваги на те, який вигляд це матиме у медіях. Політик сьогодні оптимізує насамперед медійну сторону своїх вчинків» [2, 214].

У завершальному розділі книги чимало висновків стосуються втрачених можливостей щодо наближення України до Європи – через «ЄВРО-2012», занедбання громадської дипломатії, відсутність суспільних інституцій: «Ми не співпрацюємо з українською елітою, немає польської політичної фундації, котра діяла б в Україні подібно до тих, котрі Німеччина має в Польщі» [2, 241]. Водночас П. Коваль передбачливо закликає змінити ситуацію в міжнародній комунікації двох країн-сусідів для всебічного розвитку молодого покоління: «Перше завдання – показати шанс для тих, хто вже не пам'ятає комунізму. Молоде покоління українців не може чекати в передсінку Європи. Спільна освіта, навчання, поїздки до Польщі – це інвестиції, котрі мусять дати дивіденди. Через занедбання цих питань, в історичній перспективі ми можемо заплатити неймовірно високу ціну. Пасивність Польщі на Сході означатиме в певному сенсі наше «так» на відновлення СРСР» [2, 243].

Наші рефлексії у питаннях міжнародної комунікації підсумуємо такими зауваженнями: книгу-інтерв'ю П. Ковалю написано у співпраці з журналістами. Запитання і теми обговорення та відповіді – рівноцінні за інтелектуальною насиченістю. Відвертість і різкість запитань провокує аналітичні відповіді, коментарі. Книга підтверджує попит на якісну журналістику в Польщі, в Україні. В міжнародній комунікації використання медіа як інструментарію інфор-

мування недостатньо. Виклики часу і адекватні відповіді на них потребують динамічних комунікаторів, великого інтелекту й тяглості в дотриманні загальнолюдських стандартів спілкування.

1. *Ротфельд А. Д.* У тіні. 12 розмов з Марціном Войцеховським / А. Д. Ротфельд ; пер. з пол. А. Козицького. – Львів : Літопис, 2012. – 258 с.

2. *Коваль П.* Між Майданом і Смоленськом / П. Коваль ; пер. з пол. А. Козицького. – Львів : Літопис, 2013. – 256 с.

3. *Роджерс Е. М.* Дифузія інновацій / Е. М. Роджерс ; пер. з англ. В. Старка. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 591 с.

4. *Різун В.* Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій (наукова стаття, оприлюднено 12 лют. 2011 р.) [Наукова сторінка професора Володимира Різун] // Інститут журналістики [Електронний ресурс]. – К., 2011. – URL: http://journalib.univ.kiev.ua/Nacherky_do_metodologiyi.pdf (15 берез. 2012).

5. *Пітерс Дж. Д.* Слова на вітрі: історія ідеї комунікації / Дж. Д. Пітерс ; пер. з англ. А. Іщенка. – К. : ВД «КМ Академія», 2004. – 302 с.

6. *Мак-Квейл Д.* Теорія масової комунікації / Д. Мак-Квейл ; пер. з англ. О. Возьна, Г. Сташків. – Львів : Літопис, 2010. – 538 с.

7. *Почепцов Г. Г.* Медіа: теорія масових комунікацій : навч. посіб. для студ. і аспір. / Г. Г. Почепцов. – К. : Альтерпрес, 2008. – 403 с.

8. *Почепцов Г. Г.* Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2001. – 656 с.

9. *Щербак Ю.* Україна в зоні турбулентності: демони минулого і тривоги ХХІ століття: Роздуми. Порівняння. Передбачення. Статті. Виступи: 2003–2010 рр. / Ю. Щербак – К. : Укр. письм., 2010. – 414 с.

10. *Зовнішня політика України – 2006: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / [за ред. Г. М. Перепелиці]. – К. : ВД «Стилос», 2007. – 272 с.

11. *Dyduch J.* Europeizacja polityki zagranicznej w Polsce. / Europeizacja – mechanizmy, wymiary, efekty // J. Dyduch; Red. A. Paczesniak, R. Riedel. – Oslo-Torun-Wroclaw: Wydawnictwo Adam Marszalek, 2010. – P. 328–345.

12. *Почепцов Г. Г.* Соціальний інжиніринг: соціо-і психотехніки управління великими масами людей / Г. Г. Почепцов. – К. : Альтерпрес, 2010. – 254 с.

Подано до редакції 17. 09. 2013 р.

Nosova Bogdana. International communication: between protocol and reality.

The author studies the impact of journalism on the evolution of international communication. It analyzes the classic theoretical works and books-interview. In the article the attention is paid to use of media tools in international communications.

Keywords: journalist, mass media, information, book-interview, international communications.

Носова Б. Н. Международная коммуникация между протоколом и реальностью.

Автор исследует влияние публицистики на эволюцию международной коммуникации. Анализирует классические теоретические труды, книги-интервью. В статье обращается внимание на использование медиаинструментария в международной коммуникации.

Ключевые слова: журналист, СМИ, информация, книга-интервью, международная коммуникация.